

Savaş İletişimi: Rusya-Ukrayna Savaşı Üzerine Bir İnceleme

War Communications: A Review on the Russia-Ukraine War

Ergün KÖKSOY¹
Samet KAVOĞLU^{2,3}

Makale Türü (Article Type): Araştırma / Research

Başvuru Tarihi (Submitted): 30.05.2023

Kabul Tarihi (Accepted): 23.08.2023

Atıf (Cite as): Köksoy, E., & Kavoğlu, S. (2023). Savaş İletişimi: Rusya-Ukrayna Savaşı Üzerine Bir İnceleme. *Akdeniz İletişim*, (41), 94-116. doi: 10.31123/akil.1307447.

Öz

Savaş iletişimi, savaş dönemlerinde devletlerin ve hükümetlerin iç ve dış kamuoyu başta olma üzere hedef kitlelerini bilgilendirmek ve etkilemek amacıyla kullandıkları iletişim yöntemlerini, araçlarını ve uygulamalarını ifade etmektedir. Makalede savaş iletişimi kavramından hareketle Rusya-Ukrayna savaşındaki yayıncılık ve gündem oluşturma faaliyetlerine odaklanılmıştır. Bu kapsamda kitle iletişim araçlarının içerik sağlayıcısı olan, iç ve dış kamuoyuna dönük içerik üreten ve bu özelliğiyle dikkate değer savaş iletişimi araçlarının başında gelen resmi haber ajanslarının (TASS ve Ukrinform) içerikleri mercek altına alınmıştır. İki ülkenin resmi haber ajanslarının savaşı nasıl ele aldığı, savaşı ve savaşı tarafların iddialarını nasıl haberleştirdikleri, hangi konularda haberler ürettikleri ve savaş iletişimi bağlamında hangi mesajları ön plana çıkardıkları incelenmiştir. Çalışmanın kaleme alındığı dönemde bir yılını dolduran savaş sürecinin tamamını incelemek marjinal faydayı azaltacağından 1-31 Ocak 2023 tarihleri arasındaki bir aylık dönemde üretilen içerikler örneklem olarak seçilmiştir. Elde edilen veriler nitel ve nicel içerik analizi tekniğiyle analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda ajansların haber içeriklerinin bağlı oldukları ülkenin iddialarını, mesajlarını ve meşruiyet yaratma çabalarını destekleyecek şekilde oluşturulduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Savaş iletişimi, Rusya, Ukrayna, Haber ajansı, Tass, Ukrinform

Abstract

War communication refers to the communication methods, tools and practices used by states and governments in order to inform and influence their target audiences, especially the domestic and foreign public opinion, during times of war. Based on the concept of war communication, the article focuses on broadcasting and agenda setting activities in the Russia-Ukraine war. In this context, the contents of the official news agencies (TASS and Ukrinform), which are the content providers of the mass media, produce content for the domestic and foreign public, and which are among the most remarkable war communication tools with this feature, were scrutinized. It was examined how the official news agencies of the two countries handled the war, how they reported the war and the claims of the warring parties, what news they produced, and which messages the parties highlighted in the context of war communication. At the time the study was written, the war had completed one year. Since examining the entire war process would reduce the marginal benefit, the content produced in the one-month period between 1-31 January 2023 was chosen as a sample. The obtained data were analyzed with qualitative and quantitative content analysis technique. As a result of the study, it was revealed that the news contents of the agencies were created to support the claims, messages and legitimacy efforts of their countries.

Keywords: War communications, Russia, Ukraine, News agency, Tass, Ukrinform

¹ Doç. Dr., Marmara Ü., İletişim Fak., Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, ergun.koksoy@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4135-6233.

² Doç. Dr., Marmara Ü., İletişim Fak., Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, samet.kavoglu@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1585-9881.

³ Sorumlu Yazar (Corresponding Author)

Giriş

Ülkelerin savaş dönemlerinde genel olarak iletişim yöntemini, özel de ise bilgilendirme ve propaganda faaliyetlerini yoğun olarak kullanmaya başladığı dönem I. ve II. Dünya Savaşlarına rastlamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD), Nazi Almanyasının ve Sovyetler Birliğinin (SSCB) bilgilendirme ve propaganda yöntemleri, savaşan tarafların sert gücünü desteklemede, kamuoylarını savaşa hazırlamada, kitlelerin desteğini kazanmada ve yeni müttefikler bulmada önemli roller oynamıştır. Dünyanın ABD ve SSCB arasında iki ana bloğa bölündüğü Soğuk Savaş dönemi de taraflar ve destekçileri arasında iletişim ve propaganda savaşlarına sahne olmuş, sert gücü bir tehdit olarak kullanmanın yanı sıra ülkeler, diğer ülkelerin kamuoyları üzerinde etki yaratmaya çalışmışlardır (Bektaş, 2002). Örneğin 2000'li yılların başında ABD Irak'ı işgal etmeden önce askeri müdahalesini meşrulaştırmak için medya desteğini kullanmış, bu dönemde Amerikan medyası Irak'ın kontrolünde kitle imha silahları üretildiği söylemini insanların zihnine yerleştirmeye çalışmıştır (Gölcü & Nurlanova, 2022). 21. yüzyılda farklı ülkelerde meydana gelen iç savaşlar ya da etnik ve terör kaynaklı gayrinizami çatışmalar haricinde konvansiyonel savaşların toplumların gündeminden çıktığı ve özellikle Avrupa kıtasında bir daha topyekûn bir savaşın olmayacağına inanıldığı bir dönemde patlak veren Rusya-Ukrayna savaşı, savaş olgusunu tekrar uluslararası toplumun gündemine getirmiştir. Savaş, Rusya ve Ukrayna arasında olmasına rağmen tıpkı soğuk savaş dönemindeki gibi ABD ve Avrupa'nın (Batı) Rusya'yı, Rusya'nın ise Batı bloğunu tehdit olarak algılamasına yol açmış, bu savaşın Avrupa barışına zarar verdiği, Batı dünyası için güvenlik tehlikesi yarattığı, muhtemel bir üçüncü dünya savaşına yol açabileceği

iddiaları ileri sürülmüştür. ABD ve Batı ülkelerinin Ukrayna'ya açık destek vermesiyle iki kutuplu çatışma tehlikesi ortaya çıkmıştır. Öyle ki Avrupa ülkelerinin olası Rusya tehdidine karşı askeri önlemleri artırdığı ve NATO örgütlenmesi etrafında ilişkilerini sıklaştırdıkları görülmektedir (Nato_Review, 2022). Bunun bir yansıması olarak Finlandiya ve İsveç uzun yıllar süren tarafsızlıklarından vazgeçmişler ve NATO üyeliğine başvurmuşlardır. 4 Nisan 2023 itibarıyla Finlandiya NATO'ya üye olmuştur (TRT_Haber, 2023).

Savaş, neden olduğu askeri ve politik krizin yanı sıra ekonomik alanda da başta Avrupa olmak üzere küresel etkiler oluşturmuş, dikkate değer sayıda ülke, enerji ve gıda kriziyle karşı karşıya kalmıştır. Savaşla birlikte özellikle Avrupa'nın enerji alanında önemli ölçüde Rusya'ya bağımlı olduğu anlaşılmıştır (Akpamuk, 2022). Rusya'nın Ukrayna'yı işgali şeklinde başlayan savaşta bir yıl geride kalırken savaşın yoğunluğu azalsa da çatışmalar düşük yoğunluklu olarak devam etmektedir. Geçtiğimiz bir yılda dikkat çeken konuların başında Rusya'nın askeri ve ekonomik gücü karşısında zayıf konumda olan Ukrayna'nın başta ABD ve Avrupa olmak üzere küresel ölçekte işgalin haksızlığını anlatma ve işgale karşı destek arama çabaları olmuştur. Rusya'nın sert gücüne karşı yumuşak güç yaratma çabası olarak adlandırılabilir bu durum hâlihazırda işgali sonlandırmaya da Rusya aleyhine önemli bir kamuoyu yaratmada görece bir etki üretmiştir. Rusya aleyhine oluşan kamuoyunun da etkisiyle başta lojistik, askeri mühimmat, istihbarat ve iletişim alanlarında ABD ve Avrupalı devletler Ukrayna'ya önemli oranlarda destek sağlamışlar, Rusya'ya karşı finans, enerji, ticaret, ulaşım, teknoloji, medya vb. birçok alanda çok sayıda yaptırım uygulamışlardır (TRT_Haber, 2022).

Rusya ise işgale hazırlık döneminden itibaren Sovyet propaganda geleneğinden

de izler taşıyan söylemlerinde ABD'nin başını çektiği NATO'nun genişleme politikasının Rusya için güvenlik tehlikesi oluşturduğu, Ukrayna yönetiminin ABD ve Batı ile işbirliği içinden olan Rusya karşıtı bir Nazi yönetimi olduğu (II. Dünya Savaşına ve SSCB'nin düşmanı olan Hitler Almanyasına bir gönderme), bu yönetimin destekçileriyle birlikte Rusya'yı parçalama amacı taşıdığı, Ukrayna'da yaşayan (özellikle ülkenin doğusunda) Rus kökenli topluluklara yönelik asimilasyon ve baskı politikaları uygulandığı iddialarını dile getirmiş ve bunları savaşın ana nedenleri olarak ileri sürmüştür. "Özel Askeri Operasyon" olarak adlandırdığı savaşta Rusya, Ukrayna'nın esas itibarıyla tarihsel, etnik ve kültürel olarak kendinin bir parçası olduğunu ve savaşın Ukrayna ile değil Rusya'yı ortadan kaldırmaya çalışan güçlerle yapıldığını dillendirmiştir. İç kamuoyunda ise Rus halkının milliyetçi duygularına seslenerek ordunun ve halkın savaşa desteğini ve inancını artırmaya çalışmıştır (Aktürk, 2022). Rusya'nın devlet ve hükümet yetkilileri başta olmak üzere Rus medyasının bu olayda ortak bir söylemsel çerçeve ile savaş yerine, "Özel Askeri Operasyon" tanımlamasını kullanmasının nedeni savaşın ölçeğini küçümsetmek, olumsuz yargılamalardan (işgal) kaçınmak ve yerel bir olgu (Rusya'nın iç işleri) imajını oluşturmaya çalışmak olarak belirtilmiştir (Gölcü & Nurlanova, 2022).

iki tarafın da yukarıda belirtilen iddialarını ve mesajlarını iletmede başlıca vasıtası medya ve yayıncılık araçları olmuştur. Yayıncılık araçları içinde ise görevi başka haber verme kuruluşlarına haber bulma ve yayma olan haber ajansları önemli bir yer tutmaktadır (Tokgöz, 1972). Buradan yola çıkarak bu çalışmada ülkelerin resmi haber ajanslarının savaşı nasıl ele aldıkları, savaşı ve savaşan tarafların iddialarını nasıl haberleştirdikleri, hangi konularda haberler ürettikleri ve savaş iletişimi bağlamında hangi mesajları ön plana çıkardıkları incelenecektir. İnceleme için Rusya ve Ukrayna'nın resmi haber ajanslarının savaş ile ilgili ürettiği haber içerikleri seçilmiştir.

Güncel ve devam eden bir vaka olması dolayısıyla Rusya - Ukrayna savaşını iletişim bağlamında ele alan çalışmalar az olmakla birlikte hâlihazırdaki çalışmaların savaşı sosyal medya, dijital diplomasi, dijital iletişim teknolojileri, propaganda, kamu diplomasisi, haber söylemi vb. perspektiflerinden incelediği belirlenmiştir.⁴ Bu çalışmalar içinde örneklem seçimi ve konu seçimi bakımından benzerlikleriyle ön plana çıkan çalışmalardan ilki Tokgöz ve İmik Tanyıldızı'nın *Gündem Belirleme ve Çerçeveleme Teorileri Bağlamında TASS ve Ukrinform Haber Ajanslarının Rusya-Ukrayna Savaş Sunumlarının İncelenmesi* adlı çalışmasıdır. Savaşın başlangıcı itibarıyla ilk 100 haberi gündem belirleme

⁴ Örnek çalışmalar için bkz. Tokgöz, E., & İmik Tanyıldızı, N. (2023). Gündem Belirleme Ve Çerçeveleme Teorileri Bağlamında Tass Ve Ukrinform Haber Ajanslarının Rusya-Ukrayna Savaş Sunumlarının İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 61-92. ; Batur, A., & Bostancı, M. (2022). Rusya-Ukrayna Savaşının Algı Yönetimi ve Dijital Diplomasi Bağlamında Türkiye'ye Yansımaları. *İletişim ve Diplomasi*, 9, 123-146. <https://doi.org/10.54722/iletisimvediplomasi.1198050> ; Gölcü, A., & Nurlanova, A. (2022). Savaşın Söylemi, Söylemin Savaşı: Sputnik Haber Ajansının Rusya-Ukrayna Çatışması Haberlerinin Söylemi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 49, 231-250. ; Durmuş, A. (2023). Sosyal Medyada Propaganda: Rusya-Ukrayna Savaşı Örneği. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, 14(52), 41-69. ; Babacan, K., & Tam, M. S. (2022). The Information Warfare Role of Social Media: Fake News in the Russia - Ukraine War. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5,

Kültürel Bilişim, İletişim ve Medya Çalışmaları Kongresi Özel Sayısı, 75-92. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.1137903> ; Pavlik, J. V. (2022). The Russian War in Ukraine and the Implications for the News Media. *Athens Journal of Mass Media and Communications*, 8, 1-17. ; Nisch, S. (2023). Invasion of Ukraine: Frames and sentiments in Zelensky's Twitter communication. *Journal of Contemporary European Studies*, 1-15. <https://doi.org/10.1080/14782804.2023.2198691> ; Horbyk, R. (2022). "The war phone": mobile communication on the frontline in Eastern Ukraine. *Digi War*, 3, 9-24. <https://doi.org/10.1057/s42984-022-00049-2> ; Kaneva, N., Dolea, A., & Manor, I. (2023). Public diplomacy and nation branding in the wake of the Russia-Ukraine War. *Place Branding and Public Diplomacy*, 19, 185-189. <https://doi.org/10.1057/s41254-022-00293-z>

ve çerçeveleme teorileri bağlamında inceleyen yazarlar, çalışmanın sonucunda TASS ve Ukrinform haber ajanlarının, savaş gündem konularını kendi ülke politikalarına paralel olarak sıraladıklarını ve 'hikayelediklerini' belirlemişlerdir (Tokgöz & İmik Tanyıldızı, 2023). Diğer bir çalışma ise Gölcü ve Nurlanova'nın *Savaşın Söylemi, Söylemin Savaşı: Sputnik Haber Ajansının Rusya-Ukrayna Çatışması Haberlerinin Söylemi* isimli makalesidir. Çalışmada Sputnik Haber Ajansı örneğinde Rus medyasının Rusya-Ukrayna savaşını nasıl ele aldığı ve Rus saldırganlığını nasıl meşrulaştırdığı konusu ele alınmıştır. Araştırmada Sputnik'in Ukrayna'yı düşman, haksız, acımasız, Nazizm kelimeleriyle ilişkilendirerek ayrıştırıcı, yargılayıcı söylemler üzerinden gündeme taşıdığı ortaya çıkmıştır (Gölcü & Nurlanova, 2022). Rusya'nın işgalini meşrulaştırmaya yönelik medya stratejilerini inceleyen ve savaş öncesi döneme ait bir başka çalışma ise Russia Today (RT) yayın organı üzerinden Kırım konusunda üretilen haberlerin incelendiği Kavoglu'nun *Meşrulaştırma Aracı Olarak Medya: Rusya'nın Kırım'ı İlhakı Üzerine Bir İnceleme* adlı çalışması olmuştur. Kavoglu'nun çalışması sonucunda RT'nin Kırım eksenli haberlerinde eksik ve/veya bağlamından kopuk enformasyon sunma, haber çerçevelerini daraltma, haber dizisinde taraflı sıralama yapma, seçici kaynak kullanma, yönlendirici sözcük tercihi yapma gibi yöntemlere başvurarak Rusya'nın eylemlerini meşrulaştırıcı bir rol oynamaya çalıştığı; habercilik etiği açısından sorgulanır içerik üretim süreç ve yöntemleriyle propagandaya yaklaşan bir eğilim sergilediği ortaya çıkmıştır (Kavoglu, 2020).

Bu çalışma ise yukarıda zikredilen çalışmalarla kısmi benzerliklere sahip olmakla birlikte amaç, kapsam ve yöntem boyutunda literatürdeki araştırmalardan farklılaşmaktadır. Savaş dönemi içerisinde

uzun ve güncel bir dönemi, karşılaştırmalı olarak inceleyen ve verileri içerik analizine dayalı olarak yorumlayan başkaca bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışma gerek savaş iletişimi konusunu kavramsallaştırması gerekse güncel bir savaşı iletişim perspektifinden ele alması nedeniyle önem taşımaktadır. Çalışma, ağırlıklı olarak uluslararası ilişkiler, dış politika, diplomasi ve sert güç konuları çerçevesinde tartışılan savaş olgusunu iletişim perspektifinden ele alması nedeniyle de iletişim literatürüne katkı sunacak özellikler taşımaktadır.

1. Savaş İletişimi

Harold D. Lasswell *Dünya Savaşında Propaganda Tekniği* isimli eserinde modern savaşın üç cephede yapıldığını; bunların ekonomik alanda, propaganda alanında ve askeri alanda yürütülen faaliyetlerden oluştuğunu belirtmiştir. Yazara göre ekonomik abluka düşmana nefes aldırmayacak, propaganda zihin karışıklığı yaratacak ve (askeri) silahlı kuvvetler de son darbeyi vuracaktır (Bektaş, 2002). Askeri ve ekonomik alan önemli ölçüde baskı, yaptırım ve tehdide yani sert güce gönderme yaparken, propaganda ise kamuoyu ve sivil toplum alanına, sosyal ve psikolojik konulara ve genel olarak iletişim ve kamuoyu yönetimine de vurgu yapmaktadır.

Savaş iletişimi denildiğinde geleneksel olarak akla savaş öncesinde ve süresince devletlerin, hükümetlerin başta kendi askerleri, halkları, kamuoyları olmak üzere yabancı halklarla, kamuoyları ile kurduğu iletişim ve bu amaçla kullandığı iletişim yöntemleri ve araçları gelmektedir. Devletler bu amaçla propaganda, algı yönetimi, psikolojik savaş, siyasal iletişim, kamu diplomasisi, halkla ilişkiler gibi iletişim yöntemlerine başvurmakta olup, bu yöntemlerin kullandıkları araçların başında da medya ve yayıncılık araçları

gelmektedir. Bu faaliyetler aracılığıyla hedef kitlelerin bilgilendirilmesi, etkilenmesi ve savaşın kazanılması için uygun sosyal ve psikolojik ortamların yaratılması amaçlanmaktadır. Bununla birlikte savaş ve iletişim kavramları bir araya geldiğinde öncelikle akla gelen ilk yöntem propaganda olmaktadır. I. ve II. Dünya Savaşı dönemlerinde savaş olgusunun iletişim araçları çerçevesinde yoğun olarak tartışılması ve incelenmesi bunun nedenlerinden biri olarak ifade edilebilir.

Tarihsel veriler ışığında propagandanın sadece totaliter veya otoriter rejimlerde uygulanmış olduğunu söylemek yanıltıcı olacaktır. Zira I. ve II. Dünya Savaşları döneminde çok benzer faaliyetler yürüten Almanya Propaganda Bakanlığı, Sovyetler Birliği Komünist Parti Propaganda Komitesi, İngiltere Bilgilendirme Bakanlığı ve ABD Kamu Enformasyon Komitesi ve Savaş Bilgilendirme Ofisi aşağı yukarı aynı işlevleri görmüşlerdir. Amaçları değişmeyen propaganda, otoriter rejimlerde propaganda adıyla kullanılırken, demokratik rejimler tarafından bilgilendirme şeklinde tanımlanmıştır (Yağmurlu, 2018). Bu dönemlerde propaganda faaliyetleri etkin birer iletişim ve savaş aracı olarak ortaya çıkarken savaşlarda askeri gücün ve silahların yanı sıra sonucu belirleyen bir unsur olarak görülmüştür. Kamuoyunun önem kazanması, iletişim araçlarının gelişimi, çeşitlenmesi ve savaşların kitleselleşmesi modern savaşlar için kamunun / kamuoyunun onayının, desteğinin alınmasını gerekli kılmıştır. Bu dönemde uygulanan iletişim ve propaganda yöntemleri ve araçları ordunun moralinin yüksek tutmak, ülkede savaşı destekleyen bir kamuoyunu yaratmak, müttefik kazanmak, tarafsız ülkelerle iyi ilişkiler kurmak, düşmanın moralini bozmak ve itibarını azaltmak için yapılmış, savaş sırasında ordulara eşlik etmiş, zaman

zaman ise savaş stratejilerinde ordulardan önce gelmiştir (Bektaş, 2002).

Savaşan devletler kamuoyunun görüşünü ulusal ve uluslararası önem taşıyan bir konu olarak gözetmek zorunda kalmışlar; halklar başta gazeteler, afişler, posterler, film, sinema ve radyo gibi gelişmiş kitle iletişim araçları yoluyla neredeyse her gün devlet propagandasının hedefi haline gelmişlerdir. Kültür ve sanat alanları ve konuları propagandanın alanı ve unsuru olarak görülmüştür. Savaş sırasında sansür ve yanlış bilgilendirme olarak algılanan propaganda, ilerleyen yıllarda halkın ve düşmanın maneviyatına yönelik psikolojik bir mücadele aracı olarak kullanılmaya devam edilmiştir. I. Dünya Savaşı'ndan sonra demokratik ülkelerde "bilgi servisleri" veya "kamu eğitimi" gibi yumuşatılmış isimlerle kullanılırken 1917'den itibaren Sovyet Rusya, 1933'ten itibaren ise Nazi Almanyası gibi tek parti devletlerinin resmi terminolojilerinde kullanılması, sözcüğün bu devletlerle özdeşleştirilmesine yol açmıştır. Batı demokrasilerinde "propaganda" sözcüğü, tartışmalı bir terim olan ve 1945 yılına kadar temelde faşist diktatörlükleri, Soğuk Savaş sırasında ise Sovyetler Birliği ve diğer komünist devletleri tanımlamak için kullanılan bir "totalitarizm" sözcüğü olarak anlaşılmıştır (Çetin, 2014; Yağmurlu, 2018).

Soğuk Savaş süresince dünyanın ABD ve SSCB arasında iki ana bloğa bölündüğü dönemde de propaganda savaşları devam etmiş, sert gücü bir tehdit olarak kullanmanın yanı sıra ülkeler diğer ülkelerin kamuoyları üzerinde etki yaratmaya çalışmışlardır. Özellikle demokratik toplumlar propaganda kavramının II. Dünya Savaşı sürecinden kalma olumsuz algısının önüne geçmek ve kamuoyları nezdinde güven ve itibar kazanmak için propaganda yerine yeni kavramlar ve yöntemler (kamu diplomasisi, algı yönetimi vb.) bulmuşlar ve kullanma yoluna

gitmişlerdir. Savaş iletişimi yöntemleri, teknikleri ve araçları çağlara ve tekniklere göre değişim geçirirse de Lewis'den aktarıldığı şekliyle başta propaganda olmak üzere bu yöntemlerin amacı aynı kalmıştır (Bektaş, 2002).

Savaş iletişimi ve onun da bir parçası olan bilgilendirme ve propaganda konusunda, bu çalışmanın da örneklemini oluşturan haber ajansları önemli bir yer tutmaktadır. Başlıca görevi başka haber verme kuruluşlarına haber bulma ve yayma olan haber ajansları, medya ve kitle iletişim sistemi için önemli bir yer tutmaktadır. Haber ajansları gazete, radyo, televizyon, günümüzde de internet gibi kitlesel ve bireysel iletişim araçlarına ulusal, uluslararası, yerel kaynaklı haber temin eden kuruluşlar olarak görülürken; haberi, gerçeği gösteren, tanımlayan kuruluşlar olarak belirtilmektedir. Haber ajansları 19. yüzyılda ortaya çıkmış, kısa sürede ülkelerin siyasal ve ekonomik güçlerinin önemli bir unsuru haline gelmişlerdir. Fransız Havas haber ajansı (1835), Alman Wolff (1855), İngiliz Reuter (1857), Amerikan Associated Press bu ajansların öncüleri arasında yer almışlardır (Tokgöz, 1972). Haber ajansları haber toplamak, üretmek ve yaymak, dolayısıyla kamuoyunu aydınlatmanın yanı sıra bir yönüyle de ulusal gereksinimleri karşılamak için kurulmuşlardır. Ait oldukları "milli devletlerin" ulusal kimliklerinin gelişmesinde ve tanınmasında en önemli araçlardan biri olarak görülmüşlerdir. Haber ajansları özellikle savaş dönemlerinde doğru bilgileri yaymak yerine savaşı tarafların düşman hakkında ayrıntılı bilgi edinme, kendi görüşlerini benimsetme, kamuoylarında haklılıklarını kanıtlama amaçlarına hizmet eden propaganda araçlarına dönüşebilmektedir. Tarafsız ve gerçek haber yapma iddiasıyla faaliyet gösteren, saygınlıkları da buna bağlı olan haber ajansları özellikle savaş yıllarında bu ilkelerden taviz verebilmekte, mülkiyet sahibi ülkeye ait belirli haberlerin

yayıldığı "devlet ofisi" görünümünde olabilmektedirler (Girgin, 2014). Bilhassa otoriter rejimlerde devlet kontrolünde olan haber ajansları, aynı zamanda bağlı oldukları ülkelerin propaganda ve kamu diplomasisi aracı olabilmekte, birer yumuşak güç unsuru olarak kullanılabilir (Tokgöz & İmik Tanyıldızı, 2023).

Haber ajanslarının önemi günümüzde de devam etmektedir. Haber kaynaklarının ve araçlarının çoğalmasına rağmen haber ajansları halen önemli birer haber kaynağı olarak görülmektedir. Habercilik açısından geçerli olan bu durum ülkelerin uluslararası yayıncılık politikalarını ve görüşlerini iç ve dış kamuoyuna ulaştırmak için de önemli bir araç olarak görülmektedir. Günümüzde birçok ülkenin ulusal haber ajansı bulunurken bu ajanslar haber üretimi ve yaymanın yanı sıra ülkelerin politikalarını, görüşlerini ve değerlerini kendi ülkelerinin ve diğer ülkelerin halklarına ve uluslararası kamuoyuna ulaştırmada önemli roller üstlenmektedir. Çalışma kapsamında haberleri incelenen TASS ve Ukrinform da bu sınıflama içerisinde yer almaktadır. Rusya'nın resmi haber ajansı TASS, St. Petersburg Telgraf Ajansı (SPTA) adıyla 1904 yılında kurulmuştur. SSCB döneminde de resmi haber ajansı olarak faaliyet sürdüren Ajans, Rusya'nın ilk ve en büyük haber ajansı olarak (dünyada en büyük ilk 5 ajanstan biri olarak) günümüzde Rus Haber Ajansı – TASS adıyla faaliyetlerine devam etmektedir (TASS, 2023). Ukrinform ise 1918'de Ukrayna Bağımsızlık Savaşında kurulmuş ve ilk adı Ukrayna Basın Bürosu olarak yayınlarına başlamıştır. Günümüzde Ukrayna'nın tek ulusal haber ajansı ve uluslararası yayıncılık kuruluşudur (Ukrinform, 2023).

2. Ukrayna - Rusya Çatışmasının Tarihsel Arka Planı

Dinyester çevresindeki verimli toprakları ve Donets kömür havzasıyla her dönem bölgesel ve/veya küresel güçlerin çatışma alanı haline gelmiş Ukrayna coğrafyası, son dönemde de Rus saldırganlığına sahne olmaktadır. Bu durumun NATO'nun yayılım stratejisiyle ilişkisi göz ardı edilmemekle birlikte 2104'te Kırım'ı, 2022'de de Donetsk, Luhansk, Herson ve Zaporijya bölgelerini iç karışıklıklar, sözde referandumlar ve akabinde askeri harekâtlarla ilhak eden Rusya'nın saldırılarının çalışmanın kaleme alındığı dönemde devam ettiği belirtilmelidir. Ukrayna'nın da bu süreçte askeri kapasitesini batı bloğundan tahkim etmek suretiyle artırdığı ve ülke bütünlüğünü korumaya dönük savunma eylemleri gerçekleştirdiği görülmektedir.

Her iki tarafın da sert güç parametrelerini yoğun biçimde kullandığı süreçte meşruiyet sağlayabilmek ve uluslararası kamuoyunu kendi yanlarına almak için yumuşak güç unsurlarını da kullandığı belirtilmelidir. Tarafların, özellikle de Rusya'nın meşrulaştırıcı retoriklerinin dikkate değer bölümünün tarihsel referanslar üzerine inşa edildiği düşünüldüğünde Ukrayna tarihine dair okuma yapmak, çerçeveyi çizebilmek için gerekli görülmektedir.

SSCB'nin dağılmasıyla 24 Ağustos 1991'de bağımsızlığını kazanan Ukrayna, azalma eğilimindeki 46 milyonluk nüfusu ve 603.549 km² yüzölçümüyle, toprak genişliği bakımından Rusya'dan sonra Avrupa'nın ikinci büyük ülkesi⁵ konumunda olan genç bir devlettir. 2001 yılı istatistikleri incelendiğinde Slav etnik grubuna mensup Ukraynalıların nüfusun %77,8'ini, Rusların %17,3'ünü oluşturduğu ülkede Beyaz Ruslar, Moldovalılar, Bulgarlar, Polonyalılar ve Kırım Tatarları da diğer etnik grupları

oluşturmaktadır. Dini açıdan incelendiğinde ise nüfusun yaklaşık % 72'si Ortodoks Hristiyan, % 15,8'i Katolik Hristiyan, % 2,4'ü Protestan olan ülkede Müslüman Kırım Tatarları, Roman Katolikler ve Rus Ortodoks Ukraynalılar da yaşamaktadır (Kurt, 2012).

Putin başta olmak üzere Rus askeri ve siyasal elitlerinin savaş yerine "özel askeri operasyon" terimiyle ifade ettikleri Ukrayna topraklarına dönük saldırılarında "Ukrayna'nın aslında Rusya'nın tarihsel bir parçası olduğu", "bu ülke halkının aslen Rus olmasına rağmen Batılı devletlerin etkisiyle Ukrayna'nın Rusya'dan koptuğu" söylemi dikkate değer bir argümandır.

Mikhail Pogodin ise 1856 gibi görece erken bir tarihte, günümüzde Rusya tarafından dillendirilen 9. yüzyıl Kiev Rus devletini kuran Doğu Slavlarının Rus, Belarus ve Ukraynalıların atası olduğu tezine karşı çıkararak, Moğol istilasından sonra Kiev'deki Rusların Rusya'daki topraklara göç ettikleri, 14. ve 15. yüzyıllarda Karpatlardan gelerek Ukrayna topraklarına yerleşen yeni kabilelerin Ukraynalıların etnik temelini oluşturduğu (Alkan Özcan, 2020; Kohut, 1994) savını geliştirmiştir.

Rus tezlerinin ideolojik arka planında Litvanya-Lehistan ile Rusya politik çekişmesinden günümüze miras bir konu olarak mezhebi unsurların etkisinden de söz edilebilir. Verkhovskiy, politik Ortodoksluk açısından bakıldığında Ukrayna'nın tarihsel açıdan Rusların yaşadığı topraklar içerisinde sayıldığını ve etnik Rusların tekrar birleştirilmesinde din faktörünün jeopolitik açıdan önem arz ettiğini belirtmektedir (Demir, 2020). Nüfusunun önemli bölümü Ortodoks Hristiyan olan Ukrayna'da belirli dönemlerde Moskova Kilisesiyle ilişkilerin, bağlanma dahil olacak şekilde geliştirildiği, buna mukabil daha 16. yüzyıldan itibaren

⁵ Topraklarının tamamı Avrupa'da olan en büyük ülkedir.

de alternatif kilise yapılanmalarının mevcut olduğu, özellikle Ukrayna'nın bağımsızlık yönünde güç kazandığı dönemlerde kilisede de ayrışmaların yaşandığı görülmektedir. Yakın dönemde Kırım'ın ilhakıyla başlayan süreçte de Ukrayna kilisesi üzerindeki Rus etkisini ortadan kaldırmak adına adımlar atılmış ve Ukrayna Ortodoks Kilisesi 15 Aralık 2018'de Moskova'dan bağımsızlığını ilan etmiştir (Ortahamamcılar, 2019).

1775-1918 yılları arasından Rus Çarlığı'nın egemenliği altında kalan ve 19. yüzyılın başlarında Krakau ve Kiyef üniversitelerinin öncülüğünde millî kimliği yeniden şekillenen Ukrayna'da I. Dünya Savaşı ve Ekim Devrimiyle Rus Çarlığı'nın dağılması gibi gelişmeler bağımsızlık taleplerini arttırmıştır. Ukrayna-Rus savaşıyla geçen 1917-1921 arası dönemde 1918'de Kiyef'te Ukrayna Millî Cumhuriyeti ilân edilmiş, 1919 başında da Batı Ukrayna Millî Cumhuriyeti'nin kurulduğu deklare edilmiş olmakla birlikte SSCB ile Polonya arasında imzalanan Riga Antlaşması'yla Polonya'nın Batı Ukrayna üzerindeki hâkimiyeti tanınmış; II. Dünya Savaşı'nı takip eden süreçte ise Batı ve Doğu Ukrayna SSCB'ye bağlanmıştır (Öztürk, 2012).

Ukrayna toplumunda Rusya Federasyonuna karşı pozisyon alışı gerekçelerinden birinin de Stalin döneminde 1932-1933 tarihleri arasında SSCB'nin güney batısındaki buğdaya el koyma politikası olduğu ifade edilebilir. İki milyondan⁶ fazla Ukraynalının hayatını kaybetmesine yol açan ve "holodomor" olarak adlandırılan vaka Sovyetler yıkılana kadar konu edilemese de tarihsel bellekte yerini almış ve Ukrayna'nın bağımsızlığı sonrasında konuya dair dikkate değer araştırma yapılmıştır. Turuncu Devrim'i takip eden süreçte ağırlıklı olarak etnik

Ukraynalıların desteğiyle iktidara gelen Yuşçenko döneminde Ukrayna Parlamentosu holodomoru "Ukrayna halkına karşı işlenen bir soykırım hareketi" olarak kabul etmiş; 2010'da iktidara gelen Rusya yanlısı Yanukoviç ise holodomorun soykırım olmadığını, sadece Ukrayna'da değil Volga bölgesine yayılmış bir durum olduğunu, Stalin'in Ukraynalıları hedef almadığını beyan etmiştir (Kurt, 2020; Tacar, 2013). Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi ise holodomoru insanlığa karşı işlenmiş suç olarak tanımlamıştır (Tacar, 2013). Çalışmanın kaleme alındığı dönemde ABD dâhil 16 ülkede soykırım olarak tanımlanan hadise, Arjantin, Şili ve İspanya gibi ülkelerde "imha eylemi" olarak kınanmıştır (Euronews, 2022).

Rusya-Ukrayna ilişkilerini anlamaya çalışırken üzerinde durulması gereken bir diğer husus da Rusya'nın 1992 yılında ilan ettiği, 2000 yılında da Vladimir Putin'in cumhurbaşkanlığıyla birlikte revize ettiği yakın çevre politikasıdır. İlgili belge incelendiğinde Rusya Federasyonunun, SSCB'nin dağılması sonrasında da bölgede hâkimiyet arayışında olduğu görülmektedir. Doksanlı yıllarda Rusya açısından "ekonomik sıkıntılar, bağımsızlıklarını yeni kazanmış devletlerin Rusya ile entegrasyona tereddütte yaklaşmaları ve ABD'nin bölgede kendisini daha fazla hissettirmeye başlaması" gibi unsurlar nedeniyle etki üretme potansiyelinin zayıf olduğu görülmektedir. Buna mukabil 2000'lerle birlikte Rusya'nın yönetsel değişimi ve iktisadi açıdan görece iyileşmesi yakın çevre politikasının da etkinlik kazanmasına yol açmıştır. Avrupa Birliği ve NATO'nun Doğu Avrupa yönünde genişleme hamleleri, Rusya için güvenli tampon bölge olarak görülen yakın çevrede askeri risklerin yanı sıra Rusya ticaretinin

⁶ Çeşitli kaynaklar bu rakamı 4,5 milyona kadar çıkarmaktadır. Bkz. Karadağ, C. (2022). *Almanya, Holodomor trajedisini "soykırım" olarak tanıtmaya hazırlıyor*. Retrieved 14.12.2022

from <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/almanya-holodomor-trajedisini-soykirim-olarak-tanimaya-hazirlaniyor/2748363>.

yaklaşık beşte birini yakın çevre ülkeleriyle yaptığından ve enerji boru hatları da bu ülkeler üzerinden geçtiğinden iktisadi risk de oluşturmuştur. Rusya da bu çerçevede revize ettiği yakın çevre politikasının merkezine ülke sınırları dışında yaşayan 25 milyon civarından Rus'un haklarını korumayı yerleştirmiş olup; ifade edilen dış Rusların dikkate değer bölümünün Ukrayna ve Kazakistan'da yaşadığı belirtilmelidir (Saraçlı, 2015). Rus siyaset bilimci Aleksandr Dugin de "Slavofil ve Avrasyacılık düşüncesi içerisinde de önem verilen birkaç ülke (Beyaz Rusya-Kazakistan) arasında yerini alan Ukrayna[nın], hem ideolojik hem tarihsel hem de aktüel bazı projelerin gerçekleşmesi için olmazsa olmaz bir ülke konumunda" olduğunun altını çizmektedir (Tecer, 2014).

Ortaya konulan askeri ve iktisadi gerekçelerden de anlaşılacağı üzere Rusya açısından Ukrayna stratejik öneme sahip yakın çevre ülkeleri arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Diğer taraftan Ukrayna nüfusunun yerleşim pratikleri de Rusya'ya sahada hareket alanı sunar niteliktedir. Ukrayna Cumhurbaşkanı Leonid Kuchma'nın *Kuchmagate* olarak anılan kriz sonrası aday olmamasıyla başlayan 2004 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yarış Rusya yanlısı Viktor Yanukovych ile batı yanlısı ittifakın adayı Viktor Yushchenko arasında geçmiş; Yanukovych'in %46,69'a karşı %49,42 oy oranıyla seçimi kazandığının ilanı sonrasında Donetsk ve Lugansk bölgelerinde seçime hile karıştırıldığını iddia eden Yushchenko, taraftarlarını meydanlara davet etmiş ve *Turuncu Devrim* olarak adlandırılan gösteriler, seçimin yenilenip Yushchenko'nun 23 Ocak 2005'te yemin ederek cumhurbaşkanlığı görevine başlamasına kadar devam etmiştir. İki seçimin oy oranları ve oyların dağılımı incelendiğinde ülkenin doğusunda

Yanukovych'in, batısında ise Yushchenko'nun oyların büyük bölümünü aldıkları görülmektedir.⁷

İşaret edilen ayrışma takip eden parlamento seçimleri ve 2010 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde de devam etmiş; iktidara gelen Yanukovych'in Avrupa Birliği-Ukrayna Ortaklık Anlaşmasını imzalamama, Rusya ve Avrasya Ekonomik Birliği ile daha yakın ilişkiler tesis etme noktasındaki politik tercihleri 21 Kasım 2013'ten itibaren Kiev'deki Bağımsızlık Meydanında büyük protestoların yaşanmasına neden olmuştur. Süreç 23 Şubat 2014'te *Onur Devrimi*, Cumhurbaşkanı Yanukovych'in görevden alınması ve ülkeyi terk etmesi ile yeni bir boyut kazanmış; Rusya, 27 Şubat'ta Kırım'ı işgal ederken, Güney ve Doğu Ukrayna'da Rusya yanlısı ayrılıkçı hareketler başlamıştır.

İşgal altındaki Kırım'da Tatarların ve Ukraynalıların bojkot ettiği referandumda Rusya'ya bağlanma yönünde çıkan sonucu Rusya 17 Mart'ta tanımış ve süreç ilhaka dönüşmüştür (Saraçlı, 2015). 2014'te Donbass'ta başlayan çatışmalar 21 Şubat 2022'de Rusya'nın defacto olarak oluşturulan Donetsk ve Luhansk Halk Cumhuriyetlerini tanıdığını açıklaması ve 24 Şubatta Putin'in basın açıklamasıyla Ukrayna'ya dönük Rus işgali fiili olarak başlamıştır.

Madalyonun diğer tarafında ise mevcut partilere güvenin azaldığı Ukrayna'da Halkın Hizmetkârı televizyon dizisiyle ünlenen Volodomir Zelenski, aynı adla kurduğu siyasi parti ile 2019 seçimlerini kazanarak Ukrayna Cumhurbaşkanı olmuştur. Seçimlerde öncelikli vaatleri arasında Donbass Savaşına son vermek yer almasına (BBC, 2022) rağmen çalışmanın kaleme alındığı dönemde devam eden Rus

⁷ Oy dağılımıyla ilgili ayrıntılı tablolar için bkz. Makhanov, K. (t.y.). *Geography of the Presidential Elections in Ukraine*. Retrieved 17.05.2023 from [https://www.eurasian-](https://www.eurasian-research.org/publication/geography-of-the-presidential-elections-in-ukraine/)

[research.org/publication/geography-of-the-presidential-elections-in-ukraine/](https://www.eurasian-research.org/publication/geography-of-the-presidential-elections-in-ukraine/)

işgaline karşı mücadele eden, askeri üniformayı çağrıştıran haki yeşili kıyafetleri ve uluslararası kamuoyuna yaptığı konuşmalarla ön plana çıkan bir figüre dönüşmüştür.

3. Yöntem

Bu çalışmada Rusya Federasyonu resmi haber ajansı TASS ile Ukrayna resmi haber ajansı Ukrinform'un savaş iletişimi kapsamında ürettikleri içeriklerin analizine odaklanılmıştır. Çalışmanın kaleme alındığı dönemde savaş birinci yılına girmiş olup her iki ajansın da bu dönemde 10 binin üzerinde haber ürettiği gözlenmiştir. Bu haberlerin tamamını incelemek çalışmanın kapsamını aşacağı gibi tekrarlanan içerik üretim pratiğinden dolayı marjinal fayda da azalacağından 1-31 Ocak 2023 tarih aralığında üretilen haberler örnekleme dahil edilmiştir.

Çalışma kapsamında Rusya-Ukrayna savaşına dair şu soruların cevapları aranacaktır;

- Haber ajansları savaşı nasıl ele almaktadırlar?
- Haber ajansları savaşı ve savaşan tarafların iddialarını nasıl haberleştirmiştir?
- Savaş iletişimi bağlamında hangi konularda haberler üretilmektedir?
- Savaş iletişimi bağlamında taraflar hangi mesajları ön plana çıkarmaktadır?

Ukrinform'da "Savaş", TASS'ta ise "Ukrayna'daki Askeri Operasyon" etiketiyle tasniflenen haberlerin evren olarak seçildiği çalışmada örneklem, bir yıllık savaş süreci içerisindeki bir aylık haberleri kapsadığından, örneklemin evrenle örtüşme boyutu da test edilmiştir. Her aydan tesadüfi örnekleme gün başına bir haber düşecek şekilde seçilen haberlerle örneklem sınanmış ve anlamlı örtüşme tespit edildiği için örneklemin evreni karşılama noktasında yeterli olduğu

kanaatine varılmıştır. Akabinde ilgili haberler nicel ve nitel içerik analizi tekniğiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi, ele alınan herhangi bir kaydedilmiş iletişim biçiminin içeriğine odaklanmaktadır. Araştırmacılar içerik analizini kullanarak belirli kelimelerin, temaların veya kavramların varlığını, anlamlarını ve ilişkilerini ölçebilir ve/veya analiz edebilirler. Nicel içerik analizinde elde edilen sonuçlar sayılar ve yüzdeler üzerinden betimlenirken nitel içerik analizinde ise doğrudan metinler veya transkriptler aracılığıyla sosyal etkileşimin ve iletişimin yönünün anlaşılması sağlanır. İçerik analizi belirli kategoriler ve ilişkiler arasında değişebilen ilişkileri, metnin kodlanmış biçimiyle istatistiksel olarak analiz etmeye ya da anlamaya ve yorumlamaya yarar. Hem nicel hem de nitel içerik analizinde beş temel adım vardır: Bunlar analiz edilecek içeriğin seçilmesi, analiz birimlerinin belirlenmesi ve kategorilere ayrılması, kodlama için bir dizi kural geliştirilmesi, belirlenen değişkenler bağlamında metnin kurallara göre kodlanması ve metnin analiz edilmesi, sonuçlar çıkarılması ve yorumlanması (Sallan Gül & Kahya Nizam, 2021).

3.1. Kodlama

İçerik analizindeki süreçlerden biri olan kodlama (Krippendorff, 2004) tümevarımsal analizde dağınık verinin araştırmanın amacı ekseninde bir araya getirilerek anlamlı bir bütünlük oluşturulmasına imkân sağlaması nedeniyle kolaylaştırıcı bir etmendir. Fakat amaç, mesaj(lar)ın anlam yükünü ortaya çıkarmak olduğundan yapılan işlemin tamamen nötr olmadığı da ifade edilmelidir (Bilgin, 2006). Belirtilen riski ortadan kaldırarak kodlayıcılar arası farklılaşmayı önlemek ve çalışmanın güvenilirliğini arttırmak adına verileri analiz ederken kodlama cetvellerine başvurulmaktadır. İki kodlayıcılı bu çalışmada da kodlama cetveli

oluşturulmuş, kodlama öncesi sınamalarla ve kodlama sonrası karşılıklı kontrollerle kodlayıcılar arası ortaklaşma sağlanmıştır. Netice itibarıyla içeriklerin 7 ana kategori (savaş/çatışma/saldırı, ekonomi, beyanatlar, diplomasi, siviller, uluslararası toplum ve psikolojik harp) altında 27 alt başlıkta dağılım gösterdiği tespit edilmiştir.

Çalışma devam eden bir savaşı mercek altına alması bakımından kaleme alındığı tarihten sonra yaşanabilecek değişimler nedeniyle dönemsel sınırlılığa sahiptir. Örnekleme, savaş iletişimde kullanılan araçlardan biri olan ve diğer araçlara ve kamuoyuna haber sağlayan haber ajansları ve haber içeriklerinden oluşması nedeniyle araçsal sınırlılığa sahiptir. Savaş iletişimine yönelik diğer araçlar ve yöntemler çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Bununla birlikte çalışma, savaş iletişimi kavramı çerçevesinde güncel bir vaka üzerinden literatüre yapacağı özgün katkılar bağlamında önem taşımaktadır.

Çalışma, savaş koşullarında yapıldığı için algı araştırması yapmaya elverişli şartlar oluşmamıştır. Çatışmaların sona ermesini takiben her iki ülke vatandaşlarına dönük algı araştırmaları da yapılarak alan yazınına yapılacak katkı artırılabilir.

4. Bulgular

Çalışmanın araştırma dönemi olan 1-31 Ocak 2023 tarihleri arasında Rusya Federasyonu haber ajansı TASS'ta "Ukrayna'daki Askeri Operasyon" etiketiyle 666, Ukrayna haber ajansı Ukrinform'da "Savaş" etiketiyle 979 haber üretilmiştir. İlgili haberler içerik analizine uygun olarak kategorilere ayrılmış, analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 1'de araştırma dönemi içerisinde her iki ajanstan elde edilen verilerin ana ve alt kategorilere göre tasniflenmiş detaylı dökümü yer almaktadır.

Tablo 1. Rusya-Ukrayna Savaşına Dair Haberlerin Kategori Dağılımı

	Rusya (TASS)		Ukrayna (Ukrinform)	
Ülke haberleri (toplam)	666		979	
Rusya tarafı ile ilgili	256		509	
Ukrayna tarafı ile ilgili	410		470	
Savaş / Çatışma / Saldırı	210		321	
Savaş (cephe) başarısı	60		122	
Düşmanın asker kaybı	43		38	
Düşman saldırısı	75		128	
Askeri yığınak	13		20	
Yasaklanmış silah kullanımı	3		1	
Geri çekilme	6		2	
Diğer	10		10	
Ekonomi	3		5	
Ambargo	1		-	
Enerji krizi	-		1	
Askeri yatırım ve satın alım	2		4	
Beyanatlar	201		188	
Liderler (devlet başkanı)	V. Putin	V. Zelenski	V. Putin	V. Zelenski
	8	3	-	58
Devlet ve hükümet yetkilileri	71		55	
Askeri yetkililer	13		75	
Diğer (özel bölge yön. BM, vb.)	112		-	
Diplomasi	111		54	

İkili ve çoklu görüşmeler	2	12
Müzakere ve barış	20	-
Esir takası	6	8
Tarafsız ya da müttefik haberleri	10	11
Rakip haberleri	73	23
Siviller	55	247
Sivillere saldırı / insani kayıp	25	171
İnsan hakları ihlalleri	6	14
Sivil alt ve üstyapı tahribatları	24	61
Çevresel tahribat	-	1
Uluslararası Toplum	17	112
Beyanatlar	Kınama - Des tek 3 Di ğer 2	Kınama - Destek 54 Di ğer 9
Askeri ve ekonomik yardımlar	11	48
İnsani yardım	2	1
Psikolojik Harp	62	52
Uzman görüşleri	19	29
Dezenformasyonla mücadele	10	6
Düşmana dair yorum yazıları	31	12
Diğer moral artırıcı eylemler	2	5

4.1. Rus Haber Ajansı TASS'ın Haber İçeriklerinin Değerlendirmesi

24 Şubat 2022 tarihinde Rusya tarafından Ukrayna'ya yönelik başlatılan ve "Özel Askeri Operasyon" olarak lanse edilen saldırılar Rusya resmi haber ajansı TASS'ta *Ukrayna'da Askeri Operasyon - Military Operation In Ukraine* başlığı altında derlenmiştir. Ajansın, araştırma dönemi olan 1-31 Ocak 2023 tarihleri arasında *Ukrayna'da Askeri Operasyon* başlığı altında 666 içerik ürettiği bulgulanmıştır. En çok haber Ukrayna ile ilgili yapılmıştır. Günlük ortalama 21 haber üretimi yapan ajansın haberleri konularına uygun biçimde kategorilere ayrılıp incelendiğinde ise 7 ana başlık altında 27 alt başlıkta içeriklerin dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıntı dökümü Tablo 1'de de görüleceği üzere taraflar ile ilgili haber dağılımının %61,56 Ukrayna, %38,43 Rusya şeklinde olduğu ortaya çıkmıştır. Alt başlıklara ve konulara bakıldığında en yüksek sayıda içerik *Savaş/Çatışma/Saldırı* (%31.53) ana başlığı altında yer alırken, bu kategoriyi sırasıyla *Beyanatlar* (%30.18), *Diplomasi* (%16,66), *Psikolojik Harp* (%9,30), *Siviller* (%8,25), *Uluslararası Toplum* (%2,55) ve *Ekonomi* (%0,45) kategorileri takip etmiştir.

Kategorilerin alt kırılımları incelendiğinde ise *Savaş/Çatışma/Saldırı* ana başlığı altında 'düşman saldırısı', 'savaş (cephe) başarısı' ve 'düşmanın asker kaybı' haberlerinde yoğunlaşma yaşandığı, 'askeri yığınak' ve 'diğer' haberlerinin ise ilk üç başlığa oranla görece az olduğu saptanmıştır. İlgili kategoride yer alan haberler nitelik açısından incelendiğinde TASS'ın düşman saldırısı üzerine ürettiği yüksek sayıda içerikle Ukrayna'nın saldırganlığını ön plana çıkarma arayışında olduğu; savaş (cephe) başarısı haberleriyle iç kamuoyunun ve ordunun moralini yükseltmeyi amaçladığı, düşmanın asker kaybı haberleriyle de Ukrayna kamuoyunda ve ordusunda moral bozukluğu yaratmayı amaçladığı anlaşılmaktadır. Bu

başlıklardaki haberlerde Rusya'nın askeri operasyonun sebeplerinden biri olarak da gösterilen Rus nüfusun yoğun olarak yaşadığı bölgeler olan Donetsk, Luhansk, Herson ve Zaporijya'daki gelişmeler sıklıkla haberleştirilmektedir. Bu bölgelere yönelik Ukrayna saldırıları, bölgedeki Rus askeri kuvvetlerinin ve yerelde işbirliği içinde oldukları "özerk yönetimler"e (Donetsk Halk Cumhuriyeti ve Luhansk Halk Cumhuriyeti) ait askerlerin Ukrayna ordusuna karşı direnişleri ve kazandığı cephe başarıları ve Ukrayna'nın askeri kayıpları yoğun olarak gündeme getirilmektedir. Benzer şekilde Ukrayna'nın bölgeye yaptığı askeri yığınaklar, cephe hattından geri çekilmeler, özerk yönetimlerin yetkililerine dayandırılarak Ukrayna'nın yasaklanmış silahları kullandığına yönelik iddialar ve özellikle yeni yıl dolayısıyla Ukrayna ve Rus halklarının dini ibadetlerini rahat yapabilmeleri için Rusya'nın ateşkes önerisi bu kategoride haberleştirilen diğer başlıklar olmuştur.

Rusya-Ukrayna savaşının gerek taraf ülkelere gerekse başta Avrupa ülkeleri olmak üzere dünyanın geri kalanına yönelik yarattığı ekonomik sonuçlara TASS'ın haber gündeminde yer verilmediği tespit edilmiştir. Özellikle enerji krizi ve tahıl krizi konularıyla ilgili haber bulunmazken, sadece Ukrayna'nın askeri yatırımları ve askeri mühimmat satın alımları üzerine iki haber belirlenmiş, bir haber ise Rusya'ya uygulanan ambargoya ilgili olmuştur. Rusya'ya yönelik ABD ve Batı ülkelerinin aldığı ve uyguladığı ambargo kararlarının ve Rus işgaliyle birlikte oluşan gıda krizi gibi önemli konuların haberleştirilmemiş olması dikkate değerdir.

Çalışma kapsamında üçüncü ana kategori olan *Beyanatlar* incelendiğinde haber dağılımında 'devlet ve hükümet yetkilileri' ve 'diğer' kategorisi içinde belirtilen Ukrayna sınırları içinde bulunan, savaşın

ana sebeplerinden biri olarak da görülen Rusya yanlısı "özerk yönetimler" in liderlerinin, yetkililerinin açıklamaları ön plana çıkmıştır. Devlet ve hükümet yetkililerinin açıklamaları bu kategorideki haberlerin %35,32'sini oluştururken diğer kategorisi %55,72 ile en fazla haberin yapıldığı kategori olmuştur. Liderlerin (devlet başkanları) beyanatlarının ise öngörülenin aksine az sayıda haberleştirilmiş olduğu ortaya çıkmıştır. Sekiz haberin doğrudan V. Putin'in beyanatını, üç haberin ise V. Zelenski'nin beyanatını gündeme getirdiği belirlenmiştir. Benzer şekilde 13 haberin (%6,46) ise askeri yetkililerin beyanatlarına dayandığı tespit edilmiştir. V. Putin yerine ve adına özellikle Kremlin Sözcüsü Dmitriy Peskov, Rusya Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Mariya Zaharova ve Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un beyanatlarına daha fazla başvurulduğu belirlenmiştir. Bu beyanatlarda Rusya lehine askeri operasyonun meşru sebepleri, tarihsel argümanlar, başta ABD ve NATO olmak üzere diğer ülkelerin Rusya aleyhine konumlanmaları ve tehditleri dile getirilmiştir. Dikkat çekici bir diğer husus ise bu kategorideki haberlerin yarıdan fazlasının Donetsk ve Luhansk'daki bölgesel yönetimlerin liderlerinin, yetkililerinin beyanatlarına dayandırılması olmuştur. Ukrayna'nın doğusunda bulunan insanları, yerel liderleri ve aktörleri kaynak göstererek Ukrayna saldırganlığını tanıklar üzerinden anlatan haberlere yer verildiği, böylece operasyonun meşruluğunun sağlanmaya ve haberlerin inandırıcılığının artırılmaya çalışıldığı değerlendirilmektedir.

Açıklamalarda operasyonun gelişimi, Ukrayna saldırıları, sivil kayıplar ile alt ve üst yapı tahribatlarına sıklıkla yer verilmiştir. Rusya savaş öncesi ve sürecinde sıklıkla bu bölgelerin tarihsel olarak Rusya'nın bir parçası olduğunu (hatta tüm Ukrayna'nın), Ukrayna yönetimi tarafından

bölgelerde yaşayan Rus kökenli topluluklara karşı asimilasyon ve baskı politikalarının izlendiğini ve bu bölgelerin ve bu bölgelerde yaşayan Rus kökenli halkların özgürleştirilmesinin Rusya'nın askeri operasyonunun meşru sebepleri olduğunu dile getirmiştir. TASS'ın savaş sürecindeki haber politikasını bu hedefin bir yansıması olarak "özerk bölgeler" çerçevesinde kurgulaması ve Ukrayna'nın bu bölgelerdeki Rus kökenli halklara oluşturduğu tehdidi gündeme taşıması uluslararası kamuoyu nezdinde de yaratmak istediği meşruiyetin bir göstergesi olarak görülmektedir. V. Putin'e dayandırılan az sayıdaki haberde ise Putin'in operasyonlarla Rusya'nın kendisini ve halklarını koruduğuna, Rusya'yı parçalamak isteyen düşmanlara cevap verildiğine, Rusya'nın birlik ve beraberlikle zafer kazanacağına yönelik açıklamalarına yer verilmiştir. Ukrayna lideri V. Zelenski ile ilgili haberlerde ise Zelenski'nin Batılı ülkelerden askeri silah ve mühimmat talepleri ve alımlarıyla ilgili açıklamaları haberleştirilmiştir.

Diplomasi kategorisinde ise 'ikili ve çoklu görüşmeler' ve 'müzakere ve barış görüşmeleri' alt başlıkları en az içerik üretilen konular olmuştur. Hâlihazırda devam eden savaşta en az yol alınan konular müzakere ve barış olmuştur. Bu yöndeki çabaların cılız olmasının en önemli sebebi ise görünen sıcak savaşın aksine soğuk savaşın büyük oranda ABD, AB ve NATO ülkeleri ile Rusya arasında devam ediyor olmasıdır. Bu nedenle iki tarafın da birbirine olan güvensiz tutumları haberlere yansımıştır. Bunun bir yansıması olarak bu kategoride en fazla haber (%65,76) 'rakip haberleri' başlığı altında yapılmıştır. Bu haberlerde ağırlıklı olarak ABD, AB ve NATO ülkelerinin Ukrayna'ya destekleri, ekonomik ve askeri yardımları konu edilmiştir. Özellikle ABD, Almanya, İngiltere, Fransa ve Polonya'nın siyasi yetkililerinin beyanatları ön plana çıkmıştır.

Bu haberlere Rusya'nın Ukrayna'ya karşı yürüttüğü askeri operasyonları meşrulaştırdığı gerekçesiyle özellikle ağırlık verdiği düşünülmektedir.

Bu kategorideki 'tarafsız ya da müttefik haberleri' ise Ukrayna'ya askeri ve silah yardımında bulunmayacağını açıklayan, bu tür eylemlerin savaşın gidişatını daha da kötüleştireceğini belirten ve Rusya'nın askeri operasyonuna doğrudan karşı olmayan, tarafsız bir tutum takınan ülkelerin beyanatlarını konu edinmiştir. Doğrudan Rusya ile birlikte Ukrayna savaşına katılan harici bir ülke bulunmamakla birlikte bu konuda en açık desteği Belarus vermektedir. Ancak Belarus'un desteği hâlihazırda askeri bir destek olarak görülmemektedir. Rakip başlığı altındaki ülkeler doğrudan düşman kategorisinde yer alamayacağı gibi müttefik başlığı altındakiler de savaş ittifakı yapan ülkeler şeklinde anlaşılacaktır. Bu ülkeler tarafsız ya da dost ülkeler olarak da değerlendirilebilir. Ancak ABD ve NATO ülkelerinin ağır askeri mühimmatlar başta olmak üzere Ukrayna'ya askeri yardımlarını artırdığı belirtilmelidir.

TASS haber ajansının ürettiği haber kategorisinde daha altlarda yer alan başlıklardan biri de *Siviller* başlığı altında 'sivillere saldırı / insani kayıp', 'sivil altyapı ve üst yapı tahribatları' ve 'insan hakları ihlalleri' başlıkları olmuştur. Sivillere saldırı / insani kayıp (%45,45) ve sivil altyapı ve üst yapı tahribatları (43,63) kategorisindeki haberlerin neredeyse yarı yarıya eşit olduğu görülmektedir. Ukrayna ordusunun sıklıkla Donetsk, Luhansk, Herson ve Zaporijya'daki sivil halkın yaşadığı bölgelere yönelik düzenlediği saldırılar haberleştirirken, bu bölgelerdeki insani kayıplar, sivil alt ve üst yapı tahribatları gündeme getirilmiştir. Kategori başlıklarından biri olan 'insan hakları ihlalleri' konusundaki haberlerin oranı %10,90 olurken çevresel tahribat

konusunda herhangi bir haber belirlenmemiştir.

Rusya-Ukrayna savaşı yansımaları ve sonuçları itibariyle uluslararası toplumun gündemine giren ve özellikle Avrupa ülkeleri ve kamuoyu nezdinde takip edilen bir olgu özelliği taşımaktadır. Ancak TASS'ın haber gündeminde *Uluslararası Toplum* kategorisi en az haber yapılan (%2.55) bölüm olarak kalmıştır. Bunun nedeni uluslararası kamuoyunun önemli bir kısmının Rusya aleyhine oluşması ve savaşın ana sorumlusu olarak Rusya'yı görmesi olarak belirtilebilir. Bu kategoride en çok 'askeri ve ekonomik yardımlar' başlığında (%64,70) Ukrayna'ya yönelik yardımlar haberleştirilmiştir. Rusya'ya yönelik herhangi bir 'kınama' haberinin yer almadığı belirlenmiştir.

Çalışmanın son kategorisi olan *Psikolojik Harp* başlığı altında yapılan haber oranı %9,30 olarak tespit edilmiştir. Bu kategorideki haberler sırasıyla 'düşmana dair yorum' (%49,99), 'uzman görüşleri' (%30,64), 'dezenformasyonla mücadele' (%16,12) şeklinde sıralanmıştır. Düşmana dair yorum haberlerinde Ukrayna halkının ve ordusunun durumuna, savaş dolayısıyla yaşadıkları olumsuzluklara, Batılı ülkelerin Ukrayna yönetimini ve halkını sonu olmayan bir felakete sürükledikleri gibi haberlere yer verilmiştir. Bu haberlerin amacının düşman ülkenin askerlerinin ve halkının moralini bozmak olduğu söylenebilir. Uzman görüşleri başlığı altında ise Ukrayna ve Rusya'nın ortak tarihi ve kültürel yakınlığı, Rusya'nın askeri ve moral üstünlüğü, Ukrayna'nın askeri zafiyetleri, operasyonun gidişatı hakkında sivil ve askeri uzmanlara dayandırılan görüşlere yer verilmiştir. Haberlerin amacının iddiaları güçlendirmek, Rus ordusunun ve halkının moralini yükseltmek olduğu belirtilebilir. Dezenformasyonla mücadele haberlerinde Ukrayna tarafından sıklıkla dillendirilen Rusya'ya ilişkin özellikle sivil

hedeflere saldırı haberlerinin, işgalci iddialarının yalanlaması amacıyla yapıldığı bulgulanmıştır.

4.2. Ukrayna Haber Ajansı Ukrinform'un Haber İçeriklerinin Değerlendirmesi

18 Mart 2014'te Kırım yarımadasının ilhakıyla başlayan, akabinde Ukrayna'nın Donetsk ve Luhansk şehirleri başta olmak üzere Rusya sınırındaki bölgelerde artan ayrılıkçı hareketler, yaşanan çatışmalar ve "halkoylamaları" gerekçe gösterilerek 24 Şubat 2022 tarihinde Rusya tarafından Ukrayna'ya yönelik saldırı harekâtı başlatılmıştır. Ukrayna resmi haber ajansı Ukrinform, Rusya'nın saldırılarını, Ukrayna'nın savunma hamlelerini, uluslararası reaksiyonları ve konuya dair siyasal beyanatları *Savaş* başlığı altında derlemiştir. Ajansın, araştırma dönemi olan 1-31 Ocak 2023 tarihleri arasında *Savaş* başlığı altında 979 içerik ürettiği bulgulanmıştır. Günlük ortalama 32 haber üretimi yapan ajansın haberleri içerik analizine uygun biçimde kategorilere ayrılıp incelendiğinde ise 7 ana başlık altında 27 alt başlıkta içeriklerin dağılımı gösterdiği tespit edilmiştir.

Ayrıntı dökümü Tablo 1'de de görüleceği üzere en yüksek sayıda içerik *Savaş/Çatışma/Saldırı* (%32,79) ana başlığı altında yer alırken, bu kategoriyi sırasıyla *Siviller* (%25,23), *Beyanatlar* (%19,20), *Uluslararası Toplum* (%11,44), *Diplomasi* (%5,52), *Psikolojik Harp* (%5,31) ve *Ekonomi* (%0,51) kategorileri takip etmiştir.

Kategorilerin alt kırılımları incelendiğinde ise *Savaş/Çatışma/Saldırı* ana başlığı altında 'düşman saldırısı' ve 'savaş (cephe) başarısı' haberlerinde yoğunlaşma yaşandığı, 'düşmanın asker kaybı' ve 'askeri yığınak' haberlerinin ise ilk iki başlığa oranla görece az olmakla birlikte takip eden başlıklar olduğu saptanmıştır.

İlgili kategoride yer alan haberler nitelik açısından incelendiğinde Ukrinform'un

düşman saldırısı üzerine ürettiği yüksek sayıda içerikle Rusya'yı savaşın fail aktörü, suçlusu haline getirme arayışında olduğu; savaş (cephe) başarısı ve düşmanın asker kaybı haberleriyle de dâhili kamuoyuna moral, Batı kamuoyuna mühimmat desteğinin ürettiği etki, Rus kamuoyuna da savaşın onlar için de olumsuz sonuçlar yarattığı aktarılmaya çalışılmaktadır. Çeşitli haber içeriklerinde Rusya'nın kimyasal silah kullanımından ve nükleer silah kullanabilme potansiyelinden bahsedilmekle birlikte sadece bir haberde Rusya'nın yasaklanmış silah kullanımı manşete taşınmak suretiyle uluslararası toplum nazarında savaş suçlusu konumuna getirilmeye çalışıldığı da belirtilmelidir. Geri çekilme haberleri de az sayıda olmakla birlikte savaş iletişimi bağlamında önemli veriler sunmaktadır. Ukrinform, Rusya'nın kısmi geri çekilmesini 'başarı' olarak sunarken, Ukrayna'nın geri çekilmesini ise 'taktiksel' olarak nitelemektedir.

Rusya-Ukrayna savaşının uluslararası etkilerinin başında ekonomik faktörler gelmekle birlikte Ukrinform'un ekonomik faktörleri *Savaş* başlığı altında etiketlemekten imtina ettiği belirtilmelidir. Tablo 1'den de görüleceği üzere sadece 5 haberde ekonomik faktörler başlığa taşınmış olup, bunların da büyük bölümü Ukrayna'nın askeri yatırımları ve askeri mühimmat satın alımları üzerine yoğunlaşmıştır. Sadece bir haberde savaşın Avrupa'da yarattığı enerji krizine odaklanılmıştır. Özellikle Rus işgaliyle birlikte oluşan gıda krizi gibi önemli bir konunun *Savaş* başlığı altında haberleştirilmemiş olması dikkate değerdir. Başlık dışı incelemede bu konuyla ilgili, BM ve Türkiye'nin tahıl koridoru girişimlerini de konu alan dikkate değer sayıda haber üretilmiş olduğu görülmekle birlikte ajansın savaşın ekonomik boyutunu *Savaş* başlığı altına almamasının bilinçli bir tercih olduğu ifade edilebilir.

Savaş iletişiminin önemli aktörlerinin süreci sevk ve idare eden liderler ile askeri ve bürokratik elitler olduğu düşünüldüğünde ilgililerin beyanat sıklığı ve içerikleri de inceleme konusu haline gelmektedir. *Beyanatlara* incelendiğinde haber dağılımının görece dengeli olduğu; haberlerin %30,85'inin 'lider merkezli', %29,26'sının 'devlet ve hükümet yetkilileri', %39,89'unun ise çeşitli kademelerdeki askeri yetkililer tarafından verilen beyanatlardan oluştuğu tespit edilmiştir. Bu dağılım savaşın askeri boyutu kadar siyasal boyutu da olduğunu, cephe hattı gelişmeleri kadar siyasal düzlemde atılan adımların da okur/izler kitle tarafından merak edildiğini ve sürdürülebilirlik açısından motivasyon ve inananın önemini işaret etmesi açısından anlamlı bir veridir.

Yirminci yüzyılın başlarına kadar diplomasiyi farklı araçlarla devamı olarak görülen savaş (Clausewitz, 2011), günümüzde ürettiği maliyetler dikkate alındığında çoğu zaman son alternatif olarak gündeme gelmektedir. Bu nedenle uygulayıcı ve teorisyen Henry Kissinger modern diplomasiyi "savaş ve barış güçleri arasındaki güç dengesi" (May, 1994) olarak tanımlamaktadır. 21. yüzyılda Avrupa kıtasında yaşanan ilk savaş olan Ukrayna-Rusya savaşının da tarafların kısmen de olsa razı olacağı barışla sonuçlanabilmesi açısından diplomasi gerekli bir denge aygıtıdır. Ukrinform'un *Diplomasi* kategorisinde ürettiği içerikler bu perspektiften incelendiğinde Zelenski başta olmak üzere Ukraynalı yetkililerin, tamamı batılı liderler ve kurumlarla yaptıkları 'ikili ve çoklu görüşmeleri' haberleştirmenin yanı sıra 'müttefiklerin ve rakip aktörlerin' faaliyetlerine de odaklandığı tespit edilmiştir. 'Müttefik' haberlerinde ağırlıklı olarak Ukrayna tarafında pozisyonlanan ülkelerin yöneticileri ile NATO temsilcilerinin Rusya - Ukrayna savaşına dair yürüttükleri diplomatik faaliyetler

haberleştirilmiştir. Rusya'nın fail aktör rolünün çeşitli şekillerde pekiştirilmeye çalışıldığı ajans haberlerinde Belarus ve özellikle İran'la Rusya arasındaki ilişkilerin haberleştirildiği tespit edilmiştir.

Ukrayna haber ajansı, sıcak çatışma haberlerinden sonra en fazla *Siviller* kategorisinde içerik üretmiştir. Özellikle 'sivillere saldırı ve insani kayıplarla' ilgili içerikler, kategorinin %69,23'ünü oluştururken, toplam içeriklerin %17,47 gibi dikkate değer bölümü oluşturmaktadır. Bu veri, kategorideki 'insan hakları ihlalleri', 'sivil alt ve üstyapı tahribatları' ve 'çevresel tahribat' haberleriyle birlikte değerlendirildiğinde Rusya'nın askeri-sivil hedef ayrımı gözetmeyen, savaş suçları işleyen devlet olarak konumlandırmaya çalışıldığı ifade edilebilir.

Rusya gibi sert güç kapasitesi yüksek, büyük devlet kategorisindeki bir gücün saldırısı altındaki görece genç ve 'kırılgan' bir ülke olan Ukrayna'nın sert gücünü tahkim edebilmesi için uluslararası toplumdan destek alması gerekmektedir. Ukraynalı yetkililer de bu hususu sıkça beyan etmektedirler. O nedenle *Uluslararası Toplum* kategorisinde bu konudaki söylem ve eylemler Ukrinform'da önemli oranda haberleştirilmiştir. Tamamı Avrupalı ve Amerikalı siyasal aktörler tarafından yapılmış destek açıklamaları ile askeri ve ekonomik yardımlar inceleme dönemi içerisinde sıkça haberleştirilmiştir.

Toplam haber içerisinde %5,31 gibi görece küçük bir yer tutmakla birlikte okur kitle üzerinde etki üretme potansiyeli olabilecek *Psikolojik Harp* kategorisinde içerikler de ajans tarafından üretilmiştir. Özellikle batılı istihbaratçılar ile emekli askerlerin Rusya'nın mevcut güç kapasitesini sorgulayan analizlerine uzman görüşü olarak yer verilmiştir. Bunun yanı sıra Rus askeri kadrolarında cephe hattındaki "başarısızlık" nedeniyle görev değişimi yaşadığı vb. düşmana dair yorum yazıları

da kaleme alınmıştır. Az sayıda içeriğin de Ukrayna'yla ilgili yayılan "yanlış" enformasyonu düzeltmek için üretildiği, çalışma kapsamında tespit edilmiştir.

Sonuç

Rusya ve Ukrayna'nın savaş iletişimi faaliyetlerini resmi haber ajanslarındaki içerik üretimleri üzerinden okuma arayışındaki çalışmada elde edilen bulgulardan hareketle tarafların literatürle uyumlu biçimde hali hazırda süren sıcak savaşla ilgili gelişmeleri, devlet ve hükümet yetkililerinin beyanatlarını, barış ve müzakere konularındaki diplomatik girişimleri, sivillerin durumunu ve psikolojik harbe yönelik faaliyetleri sıklıkla haberleştirdikleri belirlenmiştir. Böylece başta savaş ve savunma olmak üzere eylemlerinin meşruiyetini ortaya koyabilmek, destek bulmak ve düşmana yönelik askeri üstünlüğün yanı sıra moral üstünlüğünü de ele geçirmek için farklı kategorilerde dikkate değer sayıda içerik ürettikleri tespit edilmiştir.

Rusya haber ajansının ürettiği haberler değerlendirildiğinde yapılan haberlerin çoğunluğunun *Savaş / Çatışma / Saldırı, Beyanatlar ve Diplomasi* kategorilerinde yapıldığı görülmüştür. Haberlerde Ukrayna ordusunun saldırganlığı, özellikle Rus nüfusun yoğun olarak yaşadığı özerk bölgelerdeki (Doğu Ukrayna) halklara yönelik saldırılar, can ve mal kayıpları, altyapı ve üst yapı tahribatları sıklıkla haberleştirilmiştir. Başta özerk bölgelerin liderleri ve yetkilileri olmak üzere Rusya devlet ve hükümet yetkililerinin savaş süreci ve savaşla ilgili gelişmeler hakkında açıklamaları haber gündemine taşınmıştır. Ayrıca bu beyanatlarda savaşın sebebi ve Rusya'nın askeri operasyonunu meşrulaştırmaya yönelik iddiaları dile getirilmiştir. Barış ve müzakereler konusunda barışın nasıl olacağından çok neden olamayacağına yönelik haberler

yapılırken, başta ABD olmak üzere Batılı ülkelerin ve NATO'nun Ukrayna'ya ekonomik ve askeri yardımları sıklıkla haberleştirilmiştir. Böylece Rusya'nın temel iddialarından biri olan Ukrayna ile değil ardındaki güçlerle savaştıkları iddiası önemli ölçüde güçlendirilmeye çalışılmıştır. Psikolojik harp bağlamında Ukrayna ordusunun ve halkının kötüleşen durumu uzmanların ve tanıkların görüşlerine de dayandırılarak haberleştirilmiş, böylece düşman askerlerin ve halkın moralinin bozulması, dirençlerinin kırılması ve yönetimlerine olan güvenlerinin sarsılması amaçlanmıştır.

Ukrayna haber ajansının ürettiği içerikler yedi kategoride tasnif edilmiş olmakla birlikte temelde Rusya'nın 'işgalci, saldırgan ve suçlu' olarak konumlandırılmaya çalışıldığı ifade edilebilir. Cephe hattı haberlerinde Rus saldırılarının sıklığı ifade edilirken, siviller kategorisindeki içeriklerde ise yerleşim yerlerine yönelik saldırılar düzenlemek suretiyle sivil altyapıyı (hastane, okul, kilise, itfaiye, apartmanlar vb.) hedef almanın ötesinde sivil ölümlerine yol açarak savaş suçu işlediği tezi pekiştirilmektedir. Diğer taraftan Ukrayna'nın topraklarını savunma konusundaki "başarısı" sıklıkla haberleştirmek suretiyle iç kamuoyuna moral/motivasyon, batı kamuoyuna ise askeri yönden desteklendiği takdirde Ukrayna'nın savaşı sürdürme kararlılığının olduğu mesajı verilmeye çalışılmıştır.

"Büyükelçi Bodnar, Türkiye'nin Ukrayna'ya misket bombası gönderdiği iddialarını yalanladı" başlıklı haberde olduğu gibi dezenformasyonla mücadele odaklı içerikler de üreten Ukrinform'un Rusya'nın İran'la ilişkilerini de haberleştirmek suretiyle özelde ABD, genelde Batı kamuoyunda destek arttırma arayışında olduğu da belirtilebilir. Ajansın radarında ağırlıklı olarak Avrupa ve ABD ekseninin yer alması, siyasal aktörlerin batılı liderlerle

yaptığı görüşmelerin ve ilgililerin Ukrayna'ya dair beyanat ve yardımlarının da sıkça haberleştirilmesi güncel durumla alakalı olduğu kadar literatürde de belirtildiği üzere Rusya'dan bağımsız, Avrupalı bir Ukrayna kimliği oluşturma çabasıyla da örtüşmektedir.

Sonuç olarak Rusya-Ukrayna savaşında belirleyici unsurların başında tarafların sert güç kapasiteleri gelmekle birlikte iç ve dış kamuoyunda destek bulmak ve desteği sürekli kılabilmek de savaşın seyrinde önem arz etmektedir. Haber ajansları da içerik üreticileri olarak bu sürecin merkezinde yer alan yapılarıdır. Rusya haber ajansı yaratmaya çalıştığı haber gündemi ile ait olduğu ülkenin düzenlemiş olduğu askeri operasyonu meşrulaştırmaya yönelik iddialarını, savaşın gelişmelerini, Ukrayna'nın saldırganlığını ve ABD başta olmak üzere NATO ve Batı Ülkelerinin Rusya'ya karşı düşmanca tutumlarını gündeme getirmeye çalışırken, Ukrayna haber ajansı Ukrinform ise Ukrayna'nın sert güç tarafındaki eksikliğini telafi edebilmek için insani değerler ve Batının savunması temaları üzerinden uluslararası kamuoyu nezdinde meşruiyet ve destek sağlayacak içerikler üretmiştir.

Açıklamalar

- * *Etik Kurul Onayı:* Etik kurul onayı gerektiren bir çalışma değildir.
- * *Yazar Katkı Oranı:* Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağladıklarını beyan etmiştir.
- * *Çıkar Çatışması:* Çalışma yazarlarının herhangi bir kurum veya kuruluşla çıkar çatışması bulunmamaktadır.
- * *Akademik Finansal Destek:* Çalışma için herhangi bir kurum veya kuruluştan akademik finansal destek alınmamıştır.
- * *Yazar Beyanı:* Çalışma tezden üretilmemiştir; herhangi bir kongre/sempozyum gibi akademik toplantılarda sunulan bildiriden

üretilmemiştir; herhangi bir akademik proje kapsamında üretilmemiştir.

Structured Extended Abstract

The concept of war communication and its activities refers to the communication methods, tools and practices used by states and governments in order to inform and influence their target audiences, especially the domestic and foreign public opinion, during times of war (Bektaş, 2002). Based on the concept of war communication and its activities, the article focuses on broadcasting and agenda setting activities in the Russia-Ukraine war.

Research Background & Problem

Due to the fact that it is a current and ongoing case, studies that deal with the Russia-Ukraine war in the context of communication are few (Tokgöz & İmik Tanyıldızı, 2023; Gölcü & Nurlanova, 2022; Kavoglu, 2020; Batur & Bostancı, 2022; Durmuş, 2023; Babacan & Tam, 2022, Pavlik, 2022; Nisch, 2023; Horbyk, 2022; Kaneva, vd., 2023). In these studies, social media, digital diplomacy, digital communication technologies, propaganda, public diplomacy, news discourse, etc. were examined from their perspective. In this study, the contents of official news agencies (TASS and Ukrinform), which are the content providers of the mass media, produce content for the domestic and foreign public, and which are among the most remarkable war communication tools with this feature, were examined. It was examined how the official news agencies of the two countries handled the war, how they reported the war and the claims of the warring parties, what news they produced, and which messages the parties highlighted in the context of war communication. The study is important because it conceptualizes the subject of war communication and deals with a current war from the communications

perspective. The study contributes to the communication literature as it deals with the phenomenon of war, which is mainly discussed within the framework of international relations, foreign policy, diplomacy and hard power, from the communications perspective.

Research Methodology

In order to examine the communication perspective of the war between Russia and Ukraine, the news contents produced in the one-month period between 1-31 January 2023 were chosen as a sample. By seeking answers to the following questions, the related news was analyzed by quantitative and qualitative content analysis technique. Within the scope of the study, answers to the following questions about the Russia-Ukraine war will be sought;

- How do news agencies handle the war?
- How did the news agencies report the war and the claims of the warring parties?
- On which subjects are news produced in the context of war communication?
- Which messages do the parties bring to the fore in the context of war communication?

Research Results

This study aims to read the war communication activities of Russia and Ukraine through content production in official news agencies. Based on the findings of this study, the parties tried to explain the developments regarding the current hot war through the statements of state and government officials, initiatives related to diplomatic peace and negotiation, the situation of civilians and psychological conditions. It was determined that they frequently reported on war-related activities. Thus, it was determined that they produced a remarkable number of news content in different categories in order to demonstrate the legitimacy of their

actions, especially war and defense, to find support and to seize the moral superiority as well as the military superiority against the enemy. Within the scope of the study, it was realized that these categories were war / conflict / attack, economy, statements, diplomacy, civilians, international society and psychological warfare. Sub-categories were war (frontal) success, enemy soldier loss, enemy attack, military build-up, use of prohibited weapons, withdrawal, military investment and purchase, statements of leaders, state, government and military officials, bilateral and multiple meetings, negotiations, prisoner exchange, neutral or allied news, competitor news, attacks on civilians, human loss, human rights violations, civil infrastructure and superstructure destruction, military and economic aid, expert opinions and fighting against disinformation, etc.

Conclusion & Discussion

Based on the content production practices in the relevant categories, meaningful results were obtained within the scope of the study. With the news agenda it tried to create, the Russian news agency attempted to bring to the agenda the claims of its country to legitimize the military operation it organized, the developments in the war, the aggression of Ukraine and the hostile attitudes of NATO and Western countries, especially the USA, towards Russia. The Ukrainian news agency Ukrinform, on the other hand, produced content that would provide legitimacy and support to the international public opinion on the themes of the national liberation struggle against Russia's aggression, humanitarian values and the defense of the West, in order to compensate and strengthen Ukraine's lack of hard power. As a result of the study, it was revealed that the news contents of the agencies were

created to support the claims, messages and legitimacy efforts of their countries.

Kaynakça

- Akpamuk, G. (2022). *Rusya gazı keserse Avrupa'nın enerji alternatifleri ne olabilir?* Retrieved 12.05.2023 from <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60556792>
- Aktürk, Ş. (2022). *Sebepleri ve sonuçlarıyla Rusya'nın Ukrayna'yı işgali.* Retrieved 12.05.2023 from <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/sebepleri-ve-sonuclariyla-rusya-nin-ukrayna-yi-ismali/2512248>
- Alkan Özcan, S. (2020). Roma, İstanbul ve Moskova Arasında Ukrayna'da Kiliseler Sorunu. *Avrasya Etüdleri*, 57, 179-196.
- Babacan, K., & Tam, M. S. (2022). The Information Warfare Role of Social Media: Fake News in the Russia - Ukraine War. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5. *Kültürel Bilişim, İletişim ve Medya Çalışmaları Kongresi Özel Sayısı*, 75-92. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.1137903>
- Batur, A., & Bostancı, M. (2022). Rusya-Ukrayna Savaşının Algı Yönetimi ve Dijital Diplomasi Bağlamında Türkiye'ye Yansımaları. *İletişim ve Diplomasi*, 9, 123-146. <https://doi.org/10.54722/iletisimvediplomasi.1198050>
- BBC. (2022). *Volodimir Zelenskiy: Ukrayna'nın televizyon starlığından devlet başkanlığına yükselen lideri kimdir?* Retrieved 07.03.2023 from <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60521754>

- Bektaş, A. (2002). *Siyasal Propaganda*. Bağlam Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi: Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. Siyasal Kitabevi.
- Clausewitz, C. v. (2011). *Savaş Üzerine* (S. Koçak, Trans.). Doruk Yayınları.
- Çetin, B. (2014). Propaganda Olgusu Ve Propagandanın Amerikanlaşması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(2), 239-266. <https://doi.org/10.18069/fusb.ed.61313>
- Demir, T. (2020). Katoliklik-Ortodoksluk Çatışması Çerçevesinde Ukrayna'nın Jeopolitiği. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 9(1), 205-220.
- Durmuş, A. (2023). Sosyal Medyada Propaganda: Rusya-Ukrayna Savaşı Örneği. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, 14(52), 41-69.
- Euronews. (2022). *Stalin devrinde açlıktan ölen Ukraynalılar: Holodomor kıtlık mı, soykırım mı?* Retrieved 02.04.2023 from <https://tr.euronews.com/2022/11/27/stalin-devrinde-acliktan-olen-ukraynalilar-holodomor-kiplik-mi-soykirim-mi>
- Girgin, A. (2014). Haber ajansı. *Selçuk İletişim*, 2(2), 107-116.
- Gölcü, A., & Nurlanova, A. (2022). Savaşın Söylemi, Söylemin Savaşı: Sputnik Haber Ajansının Rusya-Ukrayna Çatışması Haberlerinin Söylemi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 49, 231-250.
- Horbyk, R. (2022). "The war phone": mobile communication on the frontline in Eastern Ukraine. *Digi War*, 3, 9-24. <https://doi.org/10.1057/s42984-022-00049-2>
- Kaneva, N., Dolea, A., & Manor, I. (2023). Public diplomacy and nation branding in the wake of the Russia-Ukraine War. *Place Branding and Public Diplomacy*, 19, 185-189. <https://doi.org/10.1057/s41254-022-00293-z>
- Karadağ, C. (2022). *Almanya, Holodomor trajedisini "soykırım" olarak tanımayaz hazırlanıyor*. Retrieved 14.12.2022 from <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/almanya-holodomor-trajedisini-soykirim-olarak-tanimaya-hazirlaniyor/2748363>
- Kavoğlu, S. (2020). Meşrulaştırma Aracı Olarak Medya: Rusya'nın Kırım'ı İlhakı Üzerine Bir İnceleme. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 50, 97-116.
- Kohut, Z. E. (1994). History as a Battleground: Russian Ukrainian Relations and Historical Consciousness in Contemporary Ukraine. In *The Legacy of History in Russia and the New States of Eurasia* (pp. 123-146). M.E. Sharpe.
- Krippendorff, K. (2004). *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*. Sage Publications.
- Kurt, H. (2012). Ukrayna. In *TDV İslam Ansiklopedisi* (Vol. 42, pp. 72-73). TDV Yayınları.

- Kurt, S. (2020). Güvenlikleştirme Kuramı Açısından Rusya Federasyonu-Ukrayna Çatışmasını Anlamak. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 75(1), 1-30. <https://doi.org/10.33630/ausbf.669998>
- Makhanov, K. (t.y.). *Geography of the Presidential Elections in Ukraine*. Retrieved 17.05.2023 from <https://www.eurasian-research.org/publication/geography-of-the-presidential-elections-in-ukraine/>
- May, E. R. (1994). *Kissinger's 'Diplomacy'*. <https://www.nytimes.com/1994/05/01/books/l-kissinger-s-diplomacy-841706.html>
- Nato_Review. (2022). *Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ve uluslararası güvenlik, NATO ve ötesi açısından sonuçları*. Retrieved 31.12.2022 from <https://www.nato.int/docu/review/tr/articles/2022/07/07/rusyanin-ukraynayı-ısgali-ve-uluslararası-guevenlik-nato-ve-oetesi-acısından-sonuclari/index.html>
- Nisch, S. (2023). Invasion of Ukraine: Frames and sentiments in Zelensky's Twitter communication. *Journal of Contemporary European Studies*, 1-15. <https://doi.org/10.1080/14782804.2023.2198691>
- Ortahamamcılar, B. (2019). *İstanbul Rum Patrikhanesi Ukrayna Kilisesi'nin bağımsızlığını resmen onayladı*. Retrieved 17.11.2022 from <https://tr.euronews.com/2019/01/05/ukrayna-kilisesinin-bagimsizligi-icin-istanbul-dan-resmi-onay>
- Öztürk, Y. (2012). Ukrayna – II. Tarih. In *TDV İslam Ansiklopedisi* (pp. 73-73). TDV Yayınları.
- Pavlik, J. V. (2022). The Russian War in Ukraine and the Implications for the News Media. *Athens Journal of Mass Media and Communications*, 8, 1-17.
- Sallan Gül, S., & Kahya Nizam, Ö. (2021). Sosyal Bilimlerde İçerik ve Söylem Analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42(1), 181-198.
- Saraçlı, M. (2015). Rusya Federasyonu'nun Yakın Çevre Politikası'nda Dış Rusların Yeri ve Kırım Meselesi. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 45, 69-88.
- Tacar, P. (2013). Avrupa Birliği'nin Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadele ile Soykırımının ve İnsanlığa Karşı Suçların İnkârının Cezalandırılmasına İlişkin Çerçeve Kararı. *Ermeni Araştırmaları Dergisi*, 44, 57-84.
- TASS. (2023). *About TASS*. <https://tass.com/today>
- Tecer, Ö. Ç. (2014). Jeopolitik ve Tarihsel Bir Rekabet Sahası Olarak Ukrayna ve Dış Politika Parametreleri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(4), 97-125.
- Tokgöz, E., & İmik Tanyıldızı, N. (2023). Gündem Belirleme Ve Çerçeveleme Teorileri Bağlamında Tass Ve Ukrinform Haber Ajanslarının Rusya-Ukrayna Savaş Sunumlarının İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 61-92.

Tokgöz, O. (1972). Haber Toplayan ve Satan Kuruluşlar: Haber Ajansları. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 2(27), 143-157.

TRT_Haber. (2022). *Rusya'ya uygulanan yaptırım sayısı 9 bini aştı*. Retrieved 20.03.2023 from <https://www.trthaber.com/haber/dunya/rusyaya-uygulanan-yaptirim-sayisi-9-bini-asti-674128.html>

TRT_Haber. (2023). *Finlandiya NATO üyesi oldu*. Retrieved 22.05.2023 from <https://www.trthaber.com/haber/dunya/finlandiya-nato-uyesi-oldu-758330.html#:~:text=Son%20olarak%2027%20Mart'ta,te%20resmen%20ittifak%C4%B1n%20%C3%BCyesi%20oldu>.

Ukrinform. (2023). *INFORMATION ON AGENCY*. https://www.ukrinform.net/info/about_agency.html

Yağmurlu, A. (2018). Bir Aşk ve Nefret Hikayesi: Halkla İlişkiler ve Propaganda. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 46, 41-58.